

בעדחתיך

מתי עוקמת התורה אותיותיה?

טמא הוא לכם (יא, ה)

הגמרא בתחילת מסכת פסחים (ג, א) אומרת: 'לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו, שהרי עיקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו, שנאמר (בראשית ז, ח): 'ימן הַהֶקְמָה אֲשֶׁר אֵינְנָה טְהָרָה'. וקשה הרי כאן בפרשת שמעי קוראת התורה לבהמה הטמאה בשם 'טמא' ולא כתוב 'איננו טהור'?

נאמרו בזה כמה תירוצים:

א. רש"י בגמרא שם תירץ, כי שינה הכתוב מדרכו במקום אחד כדי ללמדך לחזר אחר לשון נקיה.

ב. רבנו יונה (בשערי תשובה שער שלישי אות רל) תירץ: שהאיסור הוא לגנות דבר שהאדם אוכל ממנו, שממאס את הדבר בעיניו. אבל דבר שאסור באכילה, כגון בהמה טמאה לאחר מתן תורה, אין חשש במה שמגנה הדבר בעיניו. וז"ל: 'ואמרו רבותינו (פסחים ג, א) לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו, שהרי עיקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו, שנאמר (בראשית ז, ח) 'ימן הַהֶקְמָה אֲשֶׁר אֵינְנָה טְהָרָה'. כי בעת ההיא היתה בהמה הטמאה מותרת באכילה, אך לא היתה טהורה לקרבן, על כן נחשב לשון מגונה אם יגנה אדם הדברים אשר הם למאכל אדם'. עד כאן דבריו. [מה שאין כן לאחר נתינת התורה שבהמה טמאה אסורה גם למאכל אדם, לפיכך מגנה התורה אותה לקראותה טמאה ('יד הקטנה').]

רבי שמואל הומינר בספרו **עבד המלך** תמה על דברי רבנו יונה, הרי בעת ההיא שנאמר פסוק הנ"ל (בעת כניסת נח ובניו אל התיבה) עדיין לא הותר להם לאכול בשר, לא טהרה ולא טמאה, רק לאחר יציאתם מן התיבה, כדברי הגמרא בסנהדרין (נט, ב)?

ויש שכתבו ליישב, על פי מה שכתבו **התוספות** בסנהדרין (נו, ב) שמה שלא הותר לאדם הראשון בשר לאכילה היינו להמית ולאכול, אבל בהמה שמתה מאליה יכול היה לאכול בין טהורה ובין טמאה, ועל כן נחשבו הבהמות לנח כמאכל אדם.

ג. יש שתירצו, שכאשר באה התורה למעשה, ליידע מה מותר ומה אסור לאכול, אז בדבר האסור באכילה מדגישה התורה 'טמא הוא לכם' ואין חשש במה שמגנה הדבר בעיניו, כי אדרבה, שיתרחק ממנו ויהיה מאוס בעיניו.

ומשלו משל על זה, היו שני אנשים בשם 'משה' שגרו ברחוב אחד, אחד עשיר מופלג, ואחד עני ואביון. פעם כשאחד הביא דואר בשביל משה העני, הוא דפק על הדלת של משה העשיר, ושאל להמשרת אם גר פה משה (שהוא העני), התחיל לצחוק עליו המשרת, ה'משה' שצריך לקבל זה המכתב הוא משה עני ואביון, וגר בצריף בסוף הרחוב, ואיך אתה דופק על הדלת של משה ראש-הקהל ורוצה ליתן לו מכתב של עני ואביון. אחר שהאיש הדואר הלך, העיר משה העשיר להמשרת על כך שדיבר על משה העני, כי היה לך רק לומר שמשה הזה שבשבילו המכתב, גר שמה ולהראות לאיש הדואר היכן הוא גר.

לימים בא שדכן למשה העשיר ושידך לו את הבת של משה העני, כששמע זאת משה העשיר, הוא החל לצעוק על השדכן, איך אתה מעיז לשדך להגביר העשיר 'הראש הקהל' שידוך עם עני מרוד ואביון, וזרק את השדכן מן הבית. משה העשיר ראה את המשרת מחייך לעצמו ושאלו: מדוע אתה מחייך? השיב לו המשרת, ראה איך אתה מדבר על משה העני, וכשאני דיברתי על העני צעקת עלי.

ענה לו העשיר שיש חילוק, שכשהיה רק שאלה להראות המקום היכן גר משה העני לא היה צריך לדבר עליו, אבל כשבא שידוך עם משה העני, רציתי שהשדכן יבין היטב מדוע אני לא רוצה את השידוך, כדי שהוא לא יציע לי עוד אנשים הדומים למשה העני.

כך כשהתורה מספרת את המעשה של המבול, והיא רק רוצה לתאר איך זה היה, כותבת התורה 'אֲשֶׁר אֵינְנָה טְהָרָה', אבל כשבאה למעשה, ליידע מה מותר ומה אסור לאכול, אז התורה מדגישה 'טמא הוא לכם', כדי שידע האדם להתרחק ממנו בכל הריחוק ויהיה מאוס בעיניו הדבר.

מדוע נכתבה 'ארנבת' בלשון נקבה?

וְאֵת הָאֲרֻנְבַת כִּי מַעֲלַת נְרָה הוּא וּפְרָסָה לֹא הִפְרִיסָה טְמֵאָה הוּא לָכֶם (יא, ו)

יש להבין, מדוע כתבה התורה 'ארנבת' בלשון נקבה ולא 'ארנב' לשון זכר, וכמו שאר החיות שנכתבו כולם בלשון זכר.

נאמרו בזה כמה תירוצים:

א. האבן עזרא (לעיל פסוק ג, בפירוש ראשון) והחזקוני (כאן) תירצו, כי אין בין הארנבת רק נקבות ולא זכרים, על כן דברה התורה בלשון נקבה.

דברים דומים כתב **רבינו בחיי** (לעיל פסוק ד) שאין בארנבת מין זכר, אמנם הוא סבור שהארנבת היא זכר ונקבה גם יחד, וזה לשונו: 'אבל הוצרך הכתוב להזכיר הארנבת בלשון נקבה כדי לרמוז שמין הארנבת הם אנדרוגיניוס... והם מולידים ויולדים'.

דברים נפלאים כתב **רבנו יהודה החסיד** בספרו **ספר גימטריאות** (פרשת פנחס, אות ז), שהארנבת היא חודש אחד זכר, וחודש אחד נקבה. וכן כתב בספר **מדרש תלפיות** (ענף ארנבת), וסיים: 'זוה נודע לנו באמת'. וכן כתב **האבן עזרא** (שם, בפירוש שני): 'ויש אומרים, שהזכר ישוב [להיות] נקבה והפך הדבר'.

ועל פי הדברים האלה ביארו **בספר התשבי** (ספר קדמון לפני כארבע מאות שנה - ערך גלגול) וב**מדרש תלפיות** (שם ד"ה א"ה) מה שכתב **הארי"ז** ז"ל (שער הגלגולים, סוף הקדמה כב) שהבא על הזכר יתגלגל בארנבת, מפני שהארנבת הוא רובע ונרבע ביחד, והוא חודש אחד זכר וחודש אחר נקבה.

ב. הרד"ק בספרו **ספר השרשים** (ערך רנב) כתב, שבארנבת לא נראה החילוק בין זכרים לנקבות, לכן נאמר בתורה 'ארנבת' בלשון נקבה, כי גם הזכר נראה כנקבה. וזה לשונו: 'הארנבת היא חיה ידועה נקראת בלשון נקבה, כי אומרים כי הזכר שבה לא יראה זכרותו, והזכרים כנקבות'. והדברים מובאים בספר **מושב זקנים** (כאן) להבתינו בעלי התוספות.

ולפי דבריו, יש למין הארנבת גם זכר, רק שאינו ניכר, ושלא כפירוש הנ"ל.

ג. בספר הכתב והקבלה (כאן) כתב על זה טעם נפלא, וזה לשונו: 'ויתכן שנקרא המין על שם הנקבה, למה שסיפרו הטבעיים כי ארנבת הנקבה כופה את הזכר לתשמיש'.

ד. רבנו אור החיים הקדוש כתב בזה דבר פלאי, וזה לשונו: 'טעם זכרון המין בלשון נקבה, לצד שבחינת הטומאה לפעמים תהיה הנקבה למעלה מזכר, ויהיה הזכר טפל לה'.

ובענין זה יש לציין למה שכתב רבנו אור החיים הקדוש בפרשת ויחי (בראשית מט, יא) דברים נוראים ומבהילים את הרעיון, וזה לשונו: 'בסטרא אחרא, הנקבה היא יותר חזקה מהזכר וכו', וכדבר הזה ובחזיון הראוני בחלום, שהאבקתי במלחמה עם הזכר, ויהי נקל בעיני להכניעו, והפלתי אותו בכחי, ולנקבה נתאמצתי בכל כחי כמה פעמים, ואחרי טרחות יכולתי להשליכה כמה מעלות למטה לארץ, אך לא כבעלה הזכר'.

ה. יש שתירצו על פי מה שכתב **במדרש תלפיות** (ענף ארנבת): 'הארנבת, אין בכל הבעלי חיים יותר רך הלבב (פחדן) ממנו, כי בהיותו ביער אם ישמע קול עלה נדף מן הרוח יברח וינוס מפניו'. ולפי זה יתכן שמתעם זה נקראת הארנבת בלשון נקבה, שמפני שהיא רך הלבב ביותר, כדרך הנשים, נקראת בלשון נקבה.

מדוע איסור חזיר בטל באלף הלא הוא דבר שיש לו מתירים?

וְאֵת הַחֲזִיר כִּי מִפְרִיס פְּרָסָה הוּא (יא, ז)

ישנו דין בתלמוד ונפסק להלכה 'כל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל' [תערובת דבר אסור במותר, והאיסור הוא דבר שעתידי להיות מותר, אזי גם כעת שהוא עדיין אסור אפילו שהתערב בפי אלף התר מהאיסור, אינו בטיל].

מדוע אין לדגים שמות בלשון הקודש?

אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמַיִם כָּל אֲשֶׁר לוֹ סָנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמַיִם בַּיָּמִים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכְלוּ (יא, ט)

יש להבין, מדוע כל חיות ובהמות ועופות הוזכרו בתורה שמותיהם, ואילו שמות הדגים לא נזכרו בתורה?

נאמרו בזה כמה תירוצים:

א. בספר **מנחה בלולה** (לקמן פסוק י) כתב שהטעם שלא נזכרו שמות הדגים בתורה כמו שנזכרו השמות של חיות בהמות ועופות, הוא משום שלא הובאו לפני אדם הראשון בשעה שקרא שמות לכל הבהמות והחיות, ומפורש כן בכתב ה**תוספות** במסכת חולין (סו, א ד"ה כל), וזה לשונם: 'לא משמע במקרא שקרא שמות אלא לבהמות ולעופות וכו', בדגים מיהא לא אשכח' (לא מצאנו).

במדרש **תלפיות** (ענף דגים) מבאר, שהטעם שלא הובאו הדגים לפני אדם, הוא מפני שלפי טבעם אין יכולים לחיות חוץ למים, ואף שהיה שייך להוציא דג אחד מכל מין בכדי לקרוא שם לאותו המין אף אם ימות אותו הדג, אבל אין זה דרך ה' להשתמש בבעל חי לבטלה. וכן כתב החזקוני (בראשית ב, כ).

ב. טעם נוסף כתב במדרש **תלפיות**, שרק בהמות חיות ועופות שהם חיים על פני האדמה, והאדם רגיל בהם, יש צורך לקרוא להם שמות להיכרם, אולם דגים שאין העין שולטת בהם, אינם צריכים שמות להיכרם. וכבר קדמו בטעם זה **בעל הטורים** (כאן), וזה לשונו: 'לא הזכיר בדגים שמות, לפי שמכוסים מבני אדם אין להם שמות'.

ג. בספר **זכר דוד** (מאמר א, פרק פ), כתב טעם מדוע לא נקראו הדגים בשמות, שהוא מצד מעלתם של הדגים שאינם טעונים שחיטה, ואינם צריכים תיקון, ומטעם זה גם כן אינם צריכים לתיקון שנעשה על ידי קריאת השם.

נחלקו הראשונים באופן שנסתפקה הגמרא בדבר מאכל אם הוא אסור או לא, ונשארה בתיקו. דהיינו שאלה זו ממתנה להכרעת אליהו הנביא. דעת האור זרוע (א, תשנו), שנחשב 'דבר שיש לו מתירים', משום שאפשר שאלהו הנביא יתירנה. ודעת הרשב"א (ביצה ד, א) שאינו נחשב דבר שיש לו מתירים, כי בכל מקרה, אם יאסור הרי הוא אסור, ואם יתיר, אינו נחשב כלל 'דבר שיש לו מתירים' כיון שהוא מותר מלכתחילה.

הב"ח (יורה דעה קב, ד) כתב בשם המרדכי, שכיון שהמאכל יתקלקל עד שתבוא ההכרעה, אינו נחשב דבר שיש לו מתירים.

החתם סופר (תורת משה, ראה, ד"ה את החזיר) הביא שהקשה הגאון הגדול רבי אבא אבדק"ק פרנפורט דמיין, שמצינו במדרשים (מובא באור החיים), שלכך נקרא 'חזיר', כיון שעתידי הקדוש ברוך הוא להחזיר ולהתירו, אמנם עכשיו הוא אסור באמת. ואם כן חזיר ייחשב דבר שיש לו מתירים כיון שעתידיים להתירו, ומדוע אם נופל בשר חזיר לבשר אחר ולא ניכר מהו החזיר, אזי הוא בטל בשישים של היתר?

ותירץ החתם סופר על פי מה שכתב בתולדות יצחק, שלפיכך אסרה תורה בהמה שאיננה שוסעת שסע פרסה, משום שאותן החיות טבעם גם ודורסים ברגליהם ויש להם ארס רוחני גדול שמזיק לאוכלו, ורק אותם שטבעם דק אינם מעלים בנקל את מאכלם עד שמעלים גרה, ולכן מותרים באכילה.

לפי זה יש לומר, שגם אצל החזיר בוודאי לא ישתנה הדין, אלא הקדוש ברוך הוא ישנה את טבעו ויפשיט זוהמתו, וממילא יעלה גרה, ולכן יותר באכילה.

לפי זה דווקא אותם שיוולדו אז, ויתרו באכילה, אבל אותם שנולדו קודם כשעדיין טבעם גם לא יותרו לעולם, ולכן אינו נחשב דבר שיש לו מתירים.

- קטע הבא מופיע בספר החדש 'ארברה בעדותיך' - 'חומש ויקרא' היוצא לאור בשבוע זה -

מהי הסגולה לבנים זכרים?

יין ושכר אל תשת... ולהבדיל בין הקדש ובין החל (י, ט-ו)

כידוע שבשנים האחרונות לחיי רבי חיים קניבסקי, עלו ובאו אל ביתו אלפי איש בכל יום לבקשת עצה וברכה. רבים מהם באו לבקש ברכה להיפקד בבנים זכרים. לכל אלה נתן הרב עצה לעשות את ההבדלה במוצאי שבת על כוס יין [ולא על מיץ ענבים]. בני ביתו סיפרו שעצה זו היה חוזר ואומר כל יום כשלושים פעם, ורבים נושעו על ידי סגולה זו.

סיפר רבי אליהו מן מקורבו של רבי חיים קניבסקי, שמדי שנה בשנה מספרים לו אנשים רבים, שבשבתות אלו בהם קוראים פרשיות 'שמיני' ו'תזריע', נולדו להם בנים זכרים, אחרי שקיבלו את עצתו של רבי חיים לקיים הלכה זו שבגמרא. [ראוי לשים לב שרבי חיים נפטר בערב פרשת 'שמיני' תשפ"ב, אחרי שכל כך הרבה הזכיר את הפסוקים והדברים הנעלים שהוזכרו ונלמד מפרשה זו].

רבי צבי גולדברג סיפר: בתחילה זיכהו ה' יתברך בשתי בנות, אך הוא רצה מאוד להיפקד בבנים זכרים. ניגש לרבי חיים קניבסקי לקבל את ברכתו ועצתו, והרב אמר לו שיבדיל על יין. ואכן, מאז החל להקפיד על כך, ומיד לאחר מכן זכה לשלושה בנים בזה אחר זה. השלישי מביניהם נולד בשבת פרשת שמיני.

סיפר נכדו חביבו של רבי חיים קניבסקי, רבי גדליה הוניגסברג, שהרב אמר לו, שאדם שקשה לו שתיית כוס שלמה של יין, יכול להבדיל על שני שלישי יין ושלישי מיץ ענבים. [כמו כן ידוע כי ישנם יינות דלי אלכוהול, שגם מי שמתקשה בשתיית יין, יוכל להבדיל עליהם ולשתותם בקלות].

הטעם שאומרים 'לחיים' בשתיית יין

יין ושכר אל תשת (י, ט)

הדעת זקנים מבעלי התוספות כאן בפרשה כתב טעם שאומרים 'לחיים' בשתיית יין, לפי שנקנסה מיתה על העולם על ידי שסחטו כוס של יין מעץ הדעת ושתה, לכן מברכים שיין הזה לא יהיה למיתה חס ושלום, אלא להיפוך 'לחיים'.

בגמרא סנהדרין מובא שהיוצא ליהרג משקין אותו קורט לבונה בכוס של יין כדי שתטרף דעתו, שנאמר (משלי לא, ו): 'תנו שכר לאובד ויין למרי נפש'. במדרש תנחומא (פקודי אות ב) כתב 'ומוציאין לשם לאיש שהוא מחוייב סקילה או אחד מארבע מיתות בית דין ויוצאין שנים מהם או שלושה הגדולים מהם, ודורשין לעדים וכששבין מלחקור אומר להם 'סברי מרנן' והם אומרים 'אם לחיים לחיים' ואם למיתה למיתה', אם הוא מחוייב סקילה מביאין לו יין טוב וחזק ומשקין אותו כדי שלא יצטער מן הסקילה שנותנין לו להנהרג כוס של יין'.

מבואר שלכן אומרים 'לחיים' איש לרעהו בשעה ששותין יין, שיין זה ששותה יהיה לברכה ולא לקללה חס ושלום, כמו שנותנין יין חזק להרוגי בית דין. בב"ח (אור חיים סימן קעד בסופו) מביא טעם נוסף שכיון שהיין ששתה נח הביא קללה לעולם, שקילל את חס בנו, לכן אנו מברכים ששתיית יין זו, תהיה לברכה ולא לקללה.

יהי רצון שנוכה לגאולה שלמה בקרוב וברחמים גדולים, בניסן נאלו ובניסן עתידין להיגאל, אמן.

לשמיעת הישיעורים בקול הלשון: 073-3718078
לקבלת העלון בנייל: adabrabedotecha@gmail.com